

In zekere zin gaat het dan natuurlijk om een retorische vraag. De universiteiten van de zeventiende eeuw waren geen kerkelijke, doch openbare instellingen. Hoogleraarsbenoemingen kwamen voor de verantwoordelijkheid van de overheid. Kerkelijke vergaderingen hadden geen recht van voordracht of approbatie, en konden dus niet toetsen op rechtzinnigheid of voorkeur bepalen voor een richting. Haar enige garantie lag in de bekende regentenvoorkeur voor orde en rust: de overheid zou opschudding in de kerk willen vermijden en dus een voorzichtig benoemingsbeleid voeren. Bij mannen die nog nooit iets gepubliceerd hadden konden men zich dan wel eens vergissen, en dat is het geval-Röell in Franeker. Zijn bijzondere inzichten stuitten in de kerk op zoveel verzet, dat de overheid wel maatregelen moest nemen. Röell kreeg een spreekverbod opgelegd voor alles wat op zijn speciale opinies betrekking had, maar bleef wel hoogleraar. Zo kreeg de kerk bescherming tegen wat zij zag als ketterij, en behoefde de overheid haar gezicht niet te verliezen door de man van haar keuze te ontslaan.

De Utrechtse benoeming is een ander verhaal. Van Sluis stelt het dunkt mij wat te idyllisch voor, als hij meent dat men Röell zag als 'een gevestigde naam en iemand die studenten trok' (35). Die studenten zouden dan toch, zodra ze predikant wilden worden in Holland of Zeeland, ten overstaan van de classis moeten bewijzen dat ze van Röell niets hadden opgestoken. Een man die aldus bij ieder kerkelijk examen over de tong gaat heeft zeker een bekende naam, maar gevestigd zou ik die niet willen noemen. Ik zou de benoeming dan ook eerder betitelen als een provocatie, een uitdaging zowel aan de theologische faculteit als aan de Utrechtse kerkeraad. Beide zijn pas na krachtige aandrang schoorvoetend bereid geweest dit koekoeksjong in hun midden te aanvaarden.

Voor de historicus ligt de betekenis van de zaak-Röell vooral in dit exemplar van bestuurlijke hooghartigheid. De opinies van Röell hadden ook toen al weinig te betekenen. In kerken en wetenschap vonden ze nauwelijks weerklank. Zijn levensgeschiedenis laat zien hoe de belangen van de gereformeerde kerk bij de regenten in niet al te goede handen waren, en wat zij zich moest getroosten voor het behoud van haar positie als publieke kerk. Over het bereikte resultaat kon in dit geval eigenlijk niemand tevreden zijn, ook Röell niet, die de veroordeling van zijn opvattingen nooit heeft begrepen.

Materieel is het hem niet slecht vergaan. Zijn weduwe liet bij haar overlijden een vermogen na dat geschat kan worden op 350.000 gulden. Dat ligt boven de professorale levensstandaard, zegt Van Sluis terecht (41). Mij heeft dat enorme bedrag nogal nieuwsgierig gemaakt, maar Van Sluis vertelt er verder niets over. Gezien de zorgvuldigheid waarmee hij zijn bronnen heeft bewerkt vrees ik dat wij op dit punt nooit wijzer zullen worden. Alle vragen die antwoord toelaten kunnen we voor lange tijd als afgedaan beschouwen.

A.Th. van Deursen

P. Hoftijzer, C. C. Barfoot, ed., *Fabrics and fabrications. The myth and making of William and Mary* (DQR studies in literature VI; Amsterdam, Atlantis: Rodopi, 1990, 314 blz., f 140,- (geb.), f 49,50 (pbk.), ISBN 90 6203 990 1 (geb.), 90 5183 182 x (pbk.)).

De *Glorious Revolution* was niet glorieus en ook geen revolutie. De traditionele whig-visie van negentiende-eeuwse historici als Thomas Babington Macaulay op 1688 als het geboorte-uur van de Engelse constitutionele monarchie, berust niet op historische feiten. 'The proper maintenance of the fabric of the state depends upon a general refusal to question the mythical fabrication of the state...', aldus Hoftijzer en Barfoot in hun inleiding op dertien artikelen over Willem III en zijn tijd van diverse auteurs waaronder zichzelf. De herdenkingen van de *Glorious Revolution*

in 1988-1989 lieten volgens hen het boosaardige gevoel achter, dat de vele vieringen meer te maken hadden met *public relations* en nationale propaganda dan met de politieke realiteiten van de zeventiende eeuw. De suggestie is duidelijk: in de door het tweetal ingeleide bundel zal de mythe stevig worden aangepakt.

In het eerste artikel: '1688, Glorious Revolution or Glorious Reaction?' van Jonathan Clark, dat eerder op 24 juli 1988 in *The Sunday Telegraph* verscheen, is dat zeker het geval. Clark ziet weinig reden 1688 te vieren. De komst van Willem en Mary bracht Engeland burgeroorlog, bloedvergieten op grote schaal, militaire onderdrukking, verscherping van de godsdienstige tegenstellingen en verstrikte het land in de oorlogen op het continent. 'Anyone is entitled to celebrate such an episode who can demonstrate, not speculate, that the alternatives would have been even worse'. De niet geannoteerde bijdrage van Clark is zeker niet onzinnig, maar wordt wel gekenmerkt door de eenzijdigheid van een pamflet. Dat Groot-Brittannië ook zonder de tussenkomst van Willem van Oranje in conflict met Frankrijk om het bezit van koloniën in Oost en West zou geraken, wordt bijvoorbeeld niet vermeld. Niettemin is Clarks stuk de smaakmaker van de bundel.

Ook in het artikel van W. Troost over Willem III en Ierland wordt de mythe in niet mis te verstane bewoordingen bestreden. '...William could never have dreamt that after 300 years his memory would still live in Ireland'. De Ierse zaken hadden voor de stadhouder-koning nooit meer dan een marginale betekenis en van de Ierse politiek begreep hij weinig of niets.

In de overige artikelen, gewijd aan kerkhistorische, letterkundige en andere onderwerpen, worden planken van minder dik hout gezaagd. Zo kan het antwoord dat J. van den Berg geeft op de vraag hoe sterk de godsdienstige motivatie van Willem en Mary is geweest, moeilijk schokkend worden genoemd. De religieuze factor heeft, verweven met de overige factoren, in elk geval een rol gespeeld, zo luidt zijn conclusie. Rosemary van Wengen-Shute beschrijft de geschiedenis van de Engelse kerk in Den Haag gedurende de periode van Willem en Mary, F. Koster gaat in op de godsdienstige tegenstellingen in Engeland aan de vooravond van de revolutie, P. Hoftijzer houdt zich bezig met Engelse spionnen in de Lage Landen in een tijd waarin voortdurend een groot aantal Engelse *refugees* en bannelingen in de Nederlanden verbleef en L. van Poelgeest onderzoekt de relatie tussen Willem III en de universiteit van Leiden. Van Poelgeest prikt in de openingszin van zijn artikel de mythe door dat er een eeuwenlange band tussen het Huis van Oranje en de Leidse universiteit heeft bestaan door vast te stellen dat tussen stadhouder Willem III en koningin Juliana alleen koning Willem I korte tijd in Leiden heeft gestudeerd.

C.C. Barfoot, C. W. Schoneveld en P. J. de Voogd schrijven vanuit de literaire invalshoek over Willem III. Barfoot over de stadhouder-koning en de politieke poëzie van Matthew Prior, Schoneveld over Congreve en Prior en hun beschrijving van de dood van queen Mary alsook over hun Nederlandse vertaler Willem Sewel en P. J. de Voogd over Priors en Sternes behandeling van Willem III en het beleg van Namen. Duidelijk komt de dienende taak van de politieke poëzie naar voren, waar het gaat om 'the making of William and Mary'.

Uta Janssens-Knorsch vergelijkt de tuinen van Het Loo en Hampton Court en bespreekt nog eens de kwestie van de invloed van de Hollandse tuin in Engeland. Haar conclusie is, dat vooral naar de tuinen moet worden gekeken, die door Nederlanders of door Engelsen die Nederland bezochten in Engeland werden aangelegd. Deze blijken in grote mate door de Franse stijl van de beroemde Le Nôtre te zijn geïnspireerd, maar details in de uitwerking verraden Hollandse kenmerken. Een beschouwing van H. Bots en H. Evers over 'Book news in Locke's correspondence (1683-1692)' sluit de bundel af.

Overziet men alle bijdragen dan lijkt mij de uitdagende titel van het boek wat pretentius. Op de meeste artikelen is veel meer het eerste deel van de slotzin van Hoftijzers en Barfoots inleiding van toepassing. 'By looking at a number of parochial affairs in close-up perhaps we can learn a little more about 1688 and its social and literary context and consequences ...'. Tenslotte nog twee kleine correcties. De Leidse stadssecretaris Jan van Hout dreigde niet 'during the siege of Leiden' een hem onwelgevallige predikant van de preekstoel te lichten (18), dit incident deed zich na het beleg voor. Dominee Taling die Van Houts woede wekte door de zinsnede *libertatis ergo* op het Leidse noodgeld te kritiseren, kwam eerst na Leidens ontzet in de stad. Dat feit zal de verontwaardiging van de stadssecretaris naar alle waarschijnlijkheid nog hebben vergroot. Ten tweede, Willem III werd niet zes, maar acht dagen na de dood van Willem II geboren (99). Willem II overleed in de avond van de zesde november 1650, Willem III werd op 14 november 1650 geboren.

G. Groenhuis

J. Duinkerken, *Schepenen aan de Zuiderzee. De magistraat van Harderwijk 1700-1750* (Reeks publikaties onder auspiciën van het Koninklijk Nederlandsch genootschap voor geslacht- en wapenkunde II; Zutphen: De Walburg Pers, 1990, 271 blz., f54,50, ISBN 90 6011 695 x).

Van verschillende zijden is in het recente verleden gesuggereerd dat het de hoogste tijd wordt dat het onderzoek van stedelijke elites ten tijde van de Republiek zich niet langer beperkt tot Holland. Het boek van Duinkerken over de magistraat van Harderwijk ontleent zijn belang dan ook bovenal aan het feit dat het de eerste monografie is over een stemmende stad in Gelderland. Duinkerken heeft een aanzienlijke hoeveelheid bronnenmateriaal doorgewerkt, maar zijn boek is een bewerking van een doctoraal-scriptie, dus het zou niet fair zijn om de verwachtingen direct al te hoog te stellen.

De auteur is afkomstig uit wat wel eens de 'Utrechtse school' van de elite-geschiedenis is genoemd. Deze wordt gekarakteriseerd door de prosopografische werkwijze en Duinkerken vormt hierop geen uitzondering. Honderd bladzijden van het boek worden in beslag genomen door genealogische tabellen betreffende de leden der Harderwijkse magistraat in de eerste helft van de achttiende eeuw. Deze zijn goeddeels gebaseerd op de aantekeningen van H. H. Röell die bewaard worden bij het Centraal bureau voor genealogie in Den Haag. Voorafgaand worden in zes hoofdstukken achtereenvolgens behandeld de toestand van de stad, het politiek bestel, de bevoegdheden van magistraat en gezworen gemeente, de sociale karakteristieken van respectievelijk de riddermatige en burgerlijke leden van de magistraat en meer in detail die van een individuele burgemeester. Duinkerken heeft zich daarbij niet al te veel gelegen laten liggen aan de zelfopgelegde beperking tot de achttiende eeuw: over de tweede helft van de zeventiende eeuw biedt zijn boek eveneens het nodige.

Het kleine Harderwijk, dat omstreeks drieduizend inwoners telde, ontleende haar faam vooral aan de aldaar gevestigde Gelderse academie, waar het goedkoop en dus aantrekkelijk promoveren was. De universiteit speelde echter in het politieke leven geen rol van betekenis en het merendeel der magistraten had ook geen academische graad. Ten dele is dat te verklaren door het feit dat er, althans tot aan de 'plooiertijden', veel riddermatigen in de magistraat zaten, die zoals bekend slechts zelden hun academische vorming met een promotie voltooiden. De prominente aanwezigheid van riddermatigen was het gevolg van een kennelijk bewuste politiek van stadhouder Willem III. Deze had, dankzij het Gelderse regeringsreglement van 1675, de onbeperkte bevoegdheid om magistraten te benoemen. Zijn 'luitenant' ter plekke, Sywert van